

**NOVA
UNIVERZA**

DIGNITAS

Revija za človekove pravice

Slovenian journal of human rights

ISSN 1408-9653

Psihoanalitično-pravno branje pravljič o Kekcu
Marko Novak

Article information:

To cite this document:

Novak, M. (2018). Psihoanalitično-pravno branje pravljič o Kekcu, Dignitas, št. 51/52, str. 374-385.

Permanent link to this document:

<https://doi.org/10.31601/dgnt/50/52-23>

Created on: 07. 12. 2018

To copy this document: publishing@nova-uni.si

For Authors:

Please visit <http://revije.nova-uni.si/> or contact Editors-in-Chief on publishing@nova-uni.si for more information.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© Nova univerza, 2018

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA SLOVENSKE
IN MEDNARODNE ŠTUDIJE

**NOVA
UNIVERZA**

EVROPSKA PRAVNA
FAKULTETA

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA DRŽAVNE
IN EVROPSKE ŠTUDIJE

Psihoanalitično-pravno branje pravljic o Kekcu

Marko Novak

1. Uvod

Povod za pričujoče pisanje je nedavno objavljena kolumna profesorja Mira Cerarja na spletnem portalu IUS-INFO o slovenskem pravljicnem junaku Kekcu.¹ V njej nam avtor ob dejstvu današnjega »podivjanega materializma, egoizma in oblastiželjnosti« v zvezi s številnimi gospodarskimi in političnimi aferami, ki pestijo naš vsakdan, predlaga, naj v naši kolektivni zavesti zopet obudimo lik Kekca. Med poglavitnimi značilnostmi Kekca, ki jih izpostavi Cerar, so poleg njegove vihravosti in nagajivosti predvsem pogum, dobrota, poštenost, iskrenost, solidarnost do soljudi² – skratka vrednote, za katere se zdi, da smo jih v današnjem življenju zane-marili in jih kaže zopet obuditi.

Sicer sem že nekaj časa razmišljal o tem, kako so pravljice Josipa Vandota o Kekcu³ polne simbolov in arhetipov. Te pravljice je prebirala in na malem ekranu že od leta 1951 dalje dobesedno požirala generacija pred mano, nato tudi moja generacija, jih pa z veseljem spremlja tudi generacija mojih otrok. Dejstvo, da se je lik Kekca in njegovih pajdašev tako močno prijel pri številnih generacijah Slovencev, gotovo priča o tem, da ima še kako opravka z našo dušo – tako v njeni zavestni kot nezavedni dimenziji. Skratka, lahko bi rekel, da sem le čakal na pravo priložnost za obdelavo pravljic o Kekcu s psihoanalitično-pravnega vidika, kajti v teh pravljicah sem zaznaval elemente, ki so zanimivi tudi za dojemanje prava in njegovih pravil ter razsojanje o (pravnih) sporih v družbi.

¹ Cerar, Kekec, IUS-INFO, <http://www.ius-software.si/DnevneVsebine/Kolumne.aspx?id=64038>, obiskano dne 23. 2. 2011.

² Ibid.

³ Tu gre za pravljice 'Kekec na voljči sledi', 'Kekec na hudi poti' ter 'Kekec nad samotnim breznom', ki jih je Vandot objavljaval v otroškem glasilu Zvonček med leti 1918 in 1924, ter pravljici 'Popotovanje naše Jelice' ter 'Kocljevo maševanje', ki ju je Vandot objavil v glasilu Zvonček v letih 1925 in 1927. Glej npr. Vandot, Kekčeve zgodbe, Mladinska knjiga, Ljubljana (1969).

Pravljice o Kekcu je seveda moč brati z različnih vidikov. Eden izmed teh je tako tudi pravnofilozofski v povezavi z analitično psihologijo (ali psihoanalizo) Carla G. Junga. Jung je v pravljicah opazal notranje arhetipske motive, ki izhajajo iz kolektivnega nezavednega. Po Jungu naj bi liki v pravljicah ter njihovi odnosi odražali anatomijo človeške duše. Menil je, da naj bi bil arhetip duha v pravljicah poosebljen z liki, kot so stari modreci, čarovniki, živali, ptice itd.⁴ Njegovo misel na področju pravljic je pomembno nadaljevala von Franz, ki je zatrjevala, da so pravljice nezavedni klici iz človekove objektivne duše, češ da gre za globinske plasti človeške duše, ki niso osebne ali napolnjene z individualno zgodovino ali izkušnjami. Modrost pravljic je naravnost idealizirala, pri čemer naj bi npr. brata Grimm črpala iz čistosti arhaične dediščine naših prednikov. Von Franz je sicer ločevala med mitom, ki naj bi bil predvsem narodove narave oz. bližje kolektivni zavesti, kot prastari kolektivni spomin na znano in zgodovinsko narodovo gradivo, pravljice pa vsebujejo najbolj splošne vsebine, saj izhajajo iz temeljne človeške strukture. Po njenem naj bi bile pravljice mednarodni oz. univerzalni jezik celotnega človeštva – vseh dob, ras in kultur. Pri tem arhetipi delujejo kot regulatorji duše, pravljичni motivi pa so pomemben ključ do nezavednih procesov.⁵

Pravljичni motivi temeljijo na vnaprej dani arhetipski dinamiki, ki je prekrita s kulturnimi vrednotami določenega časa, v katerem se pravljica pripoveduje. Sicer pa pravljice simbolizirajo univerzalne človeške probleme, ki se pojavljajo v različnih kulturnih kontekstih. Pravljice nas v posebni umetniški obliki spremljajo skozi celotno življenje: od otroštva do zrelih let. Seveda pa njihovo univerzalno sporočilo sprejemamo in razumemo različno v različnih življenjskih dobah. Nedvomno imajo pravljice s svojimi zgodbami tudi terapevtski učinek in nekateri psihoterapevti jih uporabljajo tudi v svoji klinični praksi.⁶

Zgoraj smo torej omenili, da so pravljice polne arhetipskega dogajanja. Sicer pa bi arhetipe lahko preprosto označili kot podegovane, notranje ter vnaprej dane vzorce zaznavanja, ki so povezani z instinkti, ki urejajo samo zaznavanje. Arhetipi so prastare ideje, ki so lastne celotnemu človeštvu in se izražajo s pomočjo

⁴ Jung, *The phenomenology of the spirit in fairy tales*, v: *Collected Works 9.i.*, Routledge and Kegan Paul (1948).

⁵ von Franz, *An Introduction to the Interpretation of Fairy Tales*, Spring Publications, Dallas (1970).

⁶ Glej npr. Crowther, Haynes, Newton, *The Psychological Use of Fairy Tales*, v: Alister, Hauke, *Contemporary Jungian Analysis*, Routledge, London (1998), str. 219–228.

arhetipskih znakov. Arhetipi so emocionalno nabiti in delujejo neodvisno od podzvesti. Arhetipi kot obči vzorci, izvorni tipi, ki obstajajo že od nekdaj, so vsebine kolektivnega nezavednega.⁷ Sicer bi arhetipe, te prvobitne podobe, lahko poimenovali tudi »arhaične oblike« (Freudovo poimenovanje) ali mentalne oblike, katerih obstoja ni mogoče pojasniti z ničemer iz posameznikovega osebnega življenja, ko se denimo pojavljajo v njegovih sanjah. So pravzaprav izvirne, prirojene in podedovane oblike človeškega duha.⁸ O arhetipih so v deloma drugačnih kontekstih govorili že mnogi avtorji pred Jungom.

Temeljne arhetipe bi glede na kognitivne duševne funkcije (tj. mišljenje, čutnost, čustovanje, intuicijo) lahko razdelili na štiri skupine, pri čemer gre tako za moške ter ženske vidike arhetipov kot tudi za pozitivne in negativne vrednosti arhetipov, in sicer: (a) čutnost: oče/mati, velikan (ljudožerec)/pogoltna mati; (b) mišljenje: junak/amazonka, malopridnež/lovilka; (c) čustovanje: večni mladenič/princesa, potepuh/zapeljivka; intuicija: duhovnik/duhovnica, čarovnik/čarovnica.⁹

O posameznih arhetipih, ki so značilni za like v pravljici o Kekcu, sicer več v nadaljevanju, ko obravnavam posamezne like.

2. Dušno okolje pravljичnega dogajanja v Kekcu

Za okolje Vandotovih pravljic o Kekcu lahko ugotovimo, da je razdeljeno na dvoje: na planine, gore in pot na eni strani ter dolino, dom, koč na drugi strani.¹⁰ V teh pravljicah gre nekako za nenehno potovanje med gorskim svetom in dolino. Kekec odhaja od doma s takšno ali drugačno nalogo v gorski svet in se vrača z opravljeno nalogo domov. V isti pravljici se lahko takšna dialektika odhodov od doma in vračanj domov ponovi večkrat.

V psihoanalitičnem smislu vas simbolizira predvsem človeško kolektivnost oz. človeško skupnost in s tem kolektivno zavest, podobno kot mesto.¹¹ Vas je v tem primeru v dolini, kjer živi Kekec skupaj s svojo družino. Dolina simbolizira tudi varnost, zaščito, ki jo človeku nudi človeška skupnost. V kolektivno-človeškem smi-

⁷ Jung, O arhetipih kolektivnega nezavednega, Rhein-Verlag, Zuerich (1935).

⁸ Jung, Človek in njegovi simboli, Mladinska knjiga, Ljubljana (2003), str. 69–70.

⁹ Chetwynd, Dictionary for Dreamers, Granada Publishing, London (1984), str. 38.

¹⁰ Hladnik, V svetu Vandotove planinske pripovedke, v: Josip Vandot I., Mladinska knjiga, Ljubljana (1981), str. 233.

¹¹ Chetwynd, Dictionary for Dreamers, op. cit., str. 60.

slu pomeni vas v dolini človeško skupnost, ki živi relativno harmonično v svoji 'naravni' skupnosti.¹² V vsaki pravljici se Kekec, ko je zlo enkrat premagano, vrne v človeško skupnost, v človeško družino, k očetu in materi kot stebroma človeške skupnosti. Toda vas je bližje naravi (tj. gorskemu svetu pri Kekcu) kot kolektivnemu nezavednemu, kar bomo videli spodaj, kot pa mesto, zato se vas tudi zdi bližje arhetipskemu dogajanju.

Drugi, morebiti še pomembnejši del pravljic o Kekcu pa se naša na hribovsko oz. gorsko okolje, najsi gre za gozd v vznožju gora ali same gore in gorski svet. Kekec se v svojih dogodivščinah odpravi iz vasi v gorski svet. Gozd in tudi gorski svet pomenita v psihoanalitičnem smislu kolektivno nezavedno, tako kot morje in puščava. Po Jungu je človeška duša po svoji strukturi sestavljena iz treh plasti. Prva plast, ki je na vrhu, je ego ali zavest. To je človekovo zavedanje samega sebe in svoje okolice. Takšno zavedno ali kolektivno zavedno je v naši situaciji vaška skupnost, kjer prebiva Kekec s svojo družino.

Vsak človek ima tudi osebno ali individualno nezavedno, ki pomeni potlačene ali pozabljene vsebine in se nahaja pod plastjo zavesti.¹³ Tu so potlačeni konflikti, kompleksi, čustva itd., ki so lastni le posameznemu človeku. Najbolj na dnu ali v globini duše pa je kolektivno nezavedno, ki je prirojeno in univerzalno ter tako lastno celotnemu človeštvu. Do njega imamo dostop predvsem prek sanj, mitov, tudi pravljic, kjer se arhetipi prek arhetipskih podob pojavljajo kot vsebine ali (prastari) tipi vsebin kolektivnega nezavednega, ki so lastni celotnemu človeštvu.¹⁴

3. Pravljичni junak: Kekec

Glavni junak, protagonist pravljic o Kekcu, je seveda sam Kekec, ki s svojo pogumno potjo skozi kolektivno nezavedno gorskega sveta, kjer naj bi živele pošasti in druga strašljiva bitja, simbolizira arhetip heroja ali junaka. Junak je glede na temeljne duševne funkcije pozitiven arhetip mišljenja, intelekta, razuma oz. luči, ki

¹² V individualnem smislu pa pomenita vas, mesto tudi posameznikovo mater v arhetipskem smislu, ki svojega otroka varuje in štiti in bi pomenila zapustitev vasi pot v odrasčanje, vendar me v tem prispevku zanimajo bolj kolektivni vidiki pravljic, ne pa toliko individualni oz. osebni vidiki dogajanja v pravljicah v smislu osebnostne rasti. Pojav prava je namreč predvsem zadeva kolektivne človeške skupnosti.

¹³ Jung, *Archetypes of the Collective Unconscious*, v: V. S. de Laszlo (ur.), *The Basic Writings of Jung*, Princeton University Press, Princeton (1990), str. 299–309.

¹⁴ Ibid.

sveti skozi temo. Je agresivna moškost, moč duha,¹⁵ ki je naravna v dobra dela. Ne le pravljice, mnogi današnji filmi vsebujejo številne like tega arhetipa. Arhetip junaka simbolizira razvojni polet in konfliktno razmerje človeške duše s pošastmi sprevrženosti, pri čemer je obdan z atributi sonca, katerega svetloba in toplota sta premagali temo in hlad smrti. Po Bergsonu je junaštvo srž odprte morale, na duhovnem področju pa gonilo ustvarjalnega razvoja.¹⁶

Da lahko premaguje zlo, mora biti junak nekako oborožen tudi z orožjem. V prejšnjih časih so pravljичni junaki nosili meče, ko so se borili z zmajem, Kekec pa nosi »dolgo, z ostro konico okovano gorsko palico«, s katero že na začetku pravljice 'Kekec nad samotnim breznom' premaga prvo pošast – namreč ubijalskega orla.¹⁷

Junak počne dobra dela za človeško skupnost, jo v bistvu rešuje. Kekec v Vandotovih pravljicah počne številna dobra dela: spopada se z negativnimi liki, kot so Bedanec, Prisank, Pehta, pri čemer rešuje ugrabljene svojce, otroke, Kosobrina, Mojci priskrbi kapljice, da spregleda, pomaga pregnati Bedanca, ki iztreblja divjad v gozdovih itd. Vsi ti negativci v pravljicah počnejo takšna ali drugačna dejanja, ki bi v vsakdanjem življenju bržkone pomenila kazniva dejanja, ki so v škodo vaše skupnosti (npr. ugrabitve, krivi lov, požigi). Vendar je zanimivo, da Vandot v pravljicah ne prikaže neposrednega konflikta teh negativnih likov z vaško skupnostjo, ampak v boj z njimi ta skupnost kot realna človeška skupnost »pošlje« junaka skupnosti – Kekca. To pomeni, da se boj med dobrim in zlim v pravljicah odvija na simbolnem, ne realnem nivoju, saj gre vendarle za pravljice kot obliko fikcije, vendar je ta simbolni nivo del kolektivne duše človeške skupnosti in s tem tudi duše vsakega posameznika.

Naslednje vprašanje, ki se nemara postavlja, je, zakaj je junak v pravljici o Kekcu pravzaprav otrok? To niti ni naključje, da pravljica postavlja za junaka otroka. V simboliki otroci predstavljajo nedolžnost, tj. stanje pred grehom ali rajsko stanje. Otroštvu je lasten simbol naravne preprostosti, spontanosti. Tudi v krščanskem izročilu so angeli prikazani kot otroci, saj je to znamenje nedolžnosti in čistosti.¹⁸ Postaviti otroka v funkcijo junaka pravzaprav pomeni vzpostaviti še večji kontrast med silami dobrega in silami zlega,

¹⁵ Jung, *Symbols of Transformation*, Bollingen Foundation, Inc. (1956).

¹⁶ Chevalier, A. Gheerbrant, *Slovar simbolov*, Mladinska knjiga, Ljubljana (2006), str. 202–203.

¹⁷ Vandot, *Kekec nad samotnim breznom*, op. cit., str. 266.

¹⁸ Chevalier, Gheerbrant, op. cit., str. 423.

saj glede na fizično inferiornost otroka tako še bolj potenciramo moč, ki jo je otrok junak zmogel, da je premagal zlo. Tako imamo na eni strani otroka, majhnega, nemočnega, šibkega, ki se bojuje proti veliko večjemu nasprotniku. S tem se še bolj prikaže arhetip junaka kot nekakšen ideal, ki je vir navdiha in dragocena podpora v siceršnjem življenju.¹⁹

Kekčeve poti skozi gorski svet oz. kolektivno nezavedno so polne pasti in preizkušenj, zato ni čudno, da se ga loteva utrujenost, lakota, zaspanost²⁰ itd. Toda vse to Kekec junaško prenaša, saj simbolizira arhetip junaka, ki v naših dušah simbolizira boj zoper zlo, boj za preživetje, osebnostno rast, napredek itd. Kekec je tako lahko vsakdo izmed nas v vsakodnevnem boju med dobrim in zlim v naši družbeni skupnosti.

4. Negativni liki v pravljici o Kekcu

Kekec se v Vandotovih pravljičah bojuje zoper zlo, ki ga utelešajo različni liki: Bedanec, Prisank in Pehta.

Lik Bedanca iz pravljice 'Kekec nad samotnim breznom' je prav gotovo arhetip divjaka, arhetipa telesne funkcije. Gre za agresivno, pohlepno telesno moškost, ki je obrnjena v negativno, destruktivno smer. Bedanec je pogoltni krivi lovec, ki poleg kaznivih dejanj lova počne tudi druga kazniva dejanja, kot so ugrabitve, požigi, telesne poškodbe itd. Močan element telesnosti se pri Bedancu kaže v njegovem nebrzdanem gonu po zaslužku s pobijanjem kož in strojenjem kož, ki jih kani zamenjati za popivanje, hrano in zabavo v dobri gostilni. Tako ne le krši zakone vaše skupnosti, ki upravlja z gozdom, temveč tudi naravni red, na katerem slonijo vaša pravna pravila oziroma običaji.

V današnjem smislu bi Bedanec s svojo pogoltnostjo poosebljal tudi modernega tajkuna na področju gospodarstva s svojim nebrzdanim egoističnim materializmom in pohlepom za čimvečjim dobičkom. Spomnimo se, kako Bedanec z užitkom šteje kože ubitih živali in pri tem sanja, kaj vse si bo privoščil za denar, ki ga bo dobil zanje. Njegov gon za dobičkom je gon za vsako ceno – tudi za ceno uničevanja narave.

Bedanec je s svojo poudarjeno telesno ali čutno kognitivno duševno funkcijo prav gotovo negativni antipod arhetipa očeta.

¹⁹ Jung in von Franz, *The Grail Legend*, Princeton University Press, Princeton (1998), str. 47.

²⁰ Hladnik, op. cit., ibid.

Takšnemu arhetipu sicer pravimo velikan ali ljudožerec. Sicer pa je oče kot arhetip simbol avtoritete, prava, reda, socialnih konvencij, oblik obnašanja kot tudi moške zaščite.²¹ Tako Kekčev dejanski oče skupaj z materjo in celotno vaško skupnostjo predstavlja nekakšno 'zemeljsko' ali pozitivno pravo vaške skupnosti, bodisi da je to zapisano v nekem kodeksu ali pa obstaja le običajnopravno in v ustnem izročilu, kot določena oblika socialne konvencije.

S takšnim pogoltnem se je spopadel Kekec, heroj vaške skupnosti in gonilna sila pravljice, ki pa v tem boju med dobrim in zlim v naravi nikakor ni sam. V pravljici 'Kekec nad samotnim breznom' in v njeni filmski preobleki mu pomagata sova in udomačeni volk. Sova simbolizira modrost. Sova kot Atenina (ali Minervina) ptica simbolizira refleksijo (razumsko spoznanje), ki vlada v temi. Je tudi povezana s smrtjo in silami nezavednega.²² Takšen hrust, kot je Bedanec, pa se male sove zboji! Pogoltnemu materializmu se lahko zoperstavi le duhovno, modrost, česar Bedanec kot enostransko telesni tip sploh nima, zato nastopi pri njem pravi vakuum, česar se ustraši. V smislu razvoja osebnosti proti razvitju svojih potencialov bi se prav gotov moral odpovedati načinu življenja, ki hlepi le po užitku, česar pa Bedanec seveda noče, zato mu Sova predstavlja grožnjo.

»Ukročeni« oz. (Pehtin) civilizirani volk pa pomeni naravno divjost, naravno moč, ki jo Kekec mora uporabiti, saj je fizično šibkejši od Bedanca, da ga lahko ukroti. V temi je volk ali pes še posebej nevaren, in to se izkaže, ko volk požene Bedanca v beg v temnem rovu, ko hiti k Kosobrinovi koči, da jo uniči. Surova volkova moč tu služi kot orožje (bodisi meč ali strelno orožje) v funkciji človeške skupnosti, zavoljo vzdrževanja družbenega reda. Podobno funkcijo odigra volk pri soočenju Kekca s Pehto kot naslednjim negativnim likom Kekčevih peripetij, ki se pojavi v pravljici 'Kekec na volčlji stezi'.

Pehta je starejša žensko, ki se ukvarja z nabiranjem zelišč in izdelovanjem raznih zvarkov, ki so tudi zdravilni. Pehta simbolizira določene naravne moči, ki pa niso v službi človeške skupnosti, saj počne tudi kazniva dejanja – predvsem ugrabljanja otrok. Pehto je že pred časom vaška skupnost izobčila, saj naj bi bila s svojimi nadnaravnimi močmi »nerazumljena«. V pravljici o Kekcu igra pehta podobno vlogo kot Bedanec, torej vlogo negativke oz. zle

²¹ Chetwynd, op. cit., str. 43.

²² Chevalier, A. Gheerbrant, op. cit., str. 564.

osebe, zoper katero se bori junak Kekec. Pehta predstavlja arhetip čarovnice oz. negativne ženske intuicije, saj poseduje določene skrivne moči, ki majo tudi zdravilno moč. Je negativni antipod arhetipa duhovnice kot pozitivne intuitivke.

Sicer pa se tudi v Vandotovi pravljič 'Kekec na hudi poti' pojavi še en negativni lik, in sicer velikan in ljudožerec Prisank. Podobno kot Bedanec je to divji mož, torej arhetip velikana, ki pa se v prisotnosti dobre vile Šrklatice pokaže kot bistveno boljši lik, kot je v začetku pravljič izgledalo. Lahko bi rekli, da duhovni vidik vile nevtalizira njegovo zgolj enosmerno telesno moč kot poosebljenje materije, ki je brez uravnoteženja z duhovnim lahko preveč enostranska in s tem nevarna.

5. Arhetip celovitosti (stari modrec in mati zemlja)

V pravljič 'Kocljevo maščevanje', ki pomeni nekakšno Vandotovo nadaljevanje pravljič o Kekcu, kjer Kocelj pravzaprav predstavlja (nekdanjega) Kekca, nastopa modri mož in strogi (tj. strogo objektivni) sodnik Vitranc.²³ Vitranc živi v votlini na vrhu gore, pesnikuje in skrbi za naravni red v gorah in gozdovih pod njimi. Že s tem je »nad« Bedancem, z močjo duha in modrosti pa zlahka uveljavlja svojo moč nad njim²⁴ ter tako poskrbi za pravični red v naravi.²⁵ Je pravi simbol naravnega prava. To pa je ravno tisto, kar Bedancu popolnoma manjka, kjer je povsem inferioren, če je tako superioren v svoji telesnosti. Vitranc prav gotovo simbolizira arhetip modrega starca ali sebstva kot popolnoma individualizirane in samoaktualizirane osebnosti, ki ima seveda razvite in aktualizirane vse štiri kognitivne funkcije (mišljenje, čustvovanje, čutenje in intuicijo). Vitranc je superioren v vseh svojih kognitivnih funkcijah: intuicija – je umetnik, ki pesnikuje, in obvladuje duhovnost; čutenje – je gospodar narave, ki skrbi za njeno ravnoesje; mišljenje – je kot sodnik intelektualce; čustvovanje – poskrbi za ranljive živali in človeška bitja (npr. tudi za deklico, ki se zateče v njegovo votlino); svojo sodniško strogost zna tudi omiliti, ko v ozadju začuti dobro delo.

²³ V tej pravljič ima celo svojo ječo 'Črno lopo' na pod vrhom gore, kamor zapre čarovnico Anjo Panjo zavoljo njenih hudodelstev. Vitranc nastopa tudi v Vandotovi zadnji pravljič na to temo: 'Popotovanje naše Jelice'.

²⁴ V izvirni pravljič 'Kocljevo maščevanje' pa Vitranc zapre v ječo čarovnico Anjo Panjo, ki je neke vrste nadaljevanje čarovnice Pehte. Vandot, Kocljevo maščevanje, Založba Karantanija, Ljubljana (1997).

²⁵ Tu se nanašam predvsem na filmsko upodobitev 'Kekčeve ukane', kjer skupaj nastopata Vitranc in Bedanec, kar se v izvirnih Vandotovih pravljičah sicer ne zgodi.

Arhetip modrega starca je gotovo najvišja moralna avtoriteta v družbi. Je simbol dobrote in pravičnosti. Kot modri starec je arhetip popolne moškosti, simbol modrosti in superiornosti, ki bi jo posameznik rad dosegel. Je izpolnitev vseh potencialov neke osebe. Tako se v sanjah stari modrec pojavi takrat, ko je junak v brezizhodnem položaju, iz katerega ga lahko reši le dobri duh (tudi gr. *daimon*), ki mu nudi dodatno energijo iz nezavednega. Je vir navdiha in entuziasma, kot tudi odločitve. Če nam ponudi nasvet, ga vsekakor moramo upoštevati.²⁶

V pravljici 'Kekec na hudi poti' pa nastopa vila Škrlatica, ki bi lahko predstavljala arhetip popolne ženskosti kot ženskega pola sebstva in s tem t. i. Veliko mati ali Mater zemljo. Je namreč škrlatnih oblačilih z biserno krono na glavi, v mogočnem sijaju. Vsakih sto let zboli in le dobra duša jo lahko ozdravi, če ji prinese zdravilni cvet. Takšen cvet iz njenih rok zdravi tudi ljudi. Škrlatica je Jerico oblekla v rdečo obleko, dala ji je zlato verižico, da je mačehi izgledala kot angel.

Veriga je simbol razmerij med nebom in zemljo, je znak popolnosti. Zlata veriga pomeni zvezdno vrv, ki pomeni povezavo fizičnega s subtilnim.²⁷ Zlato pa je tako ali tako popolna kovina.²⁸ Tudi krona s svojo krožno obliko je simbol transcendence, torej popolnosti in sodelovanja pri nebesni naravi.²⁹ To nam sugerira, da gre pri Škrlatici res za arhetip Matere zemlje, ki je ekvivalent moškega modrega starca, kar pomeni, da Škrlatica simbolizira žensko popolnost ali potencialno žensko popolnost. Na to nam kaže tudi poreklo vil v grški mitologiji, po kateri so bile od vsega začetka izraz Matere zemlje, kasneje pa so se dvignile z dna zemlje in postale duhovi voda in rastlinstva.³⁰

6. Arhetip palčka (večni mladenič)

Kosobrin, lik iz pravljice 'Kekec nad samotnim breznom', je stari dobri možic, komajda kaj večji od Kekca, plašljiv kot zajec, a ki je Bedancu uničeval pasti, v katere je nezakonito lovil živali pri svojih kaznivih dejanjih krivega lova. Poleg tega je Kosobrin tudi rešil iz ujetništva pri Bedancu deklico Minko, kar je bilo najmanj kaznivo

²⁶ Chetwynd, op. cit., str. 42–43.

²⁷ Chevalier, A. Gheerbrant, op. cit., str. 653.

²⁸ Prav tam, str. 702.

²⁹ Prav tam, str. 287.

³⁰ Prav tam, str. 657.

dejanje ugrabitve ter prisilnega dela. Kosobrin je sicer zbiral zelišča in živel bolj samotarsko življenje, je pa poosebljena dobrota in kljub svoji majhni in drobni staturi borec zoper krivice. Za njega je značilno še posebno čustvo, in to je strah, saj se ta v pravljici vseskozi ponavlja; zato mu tudi Bedanec pravi »zajček«.

Kosobrin sam ni dovolj močan, da bi opravil z Bedancem, četudi mu »nagaja« in mu skuša preprečiti njegova kazniva dejanja, zato potrebuje Kekca, da ga reši, kar v individualnem smislu pomeni njegovo psihološko rast. Kosobrin se zdi v arhetipskem smislu večni mladenič, tj. mlada duša, ujeta v ostarelem telesu, ki resnici na ljubo tudi ni zrastle prav veliko. Je arhetip čustvovanja. Je pozitiven arhetip, saj v kolektivnem smislu Kekcu pomaga premagati zlega Bedanca.

Palčki so tudi spremljevalci Božička kot modrega starca oz. arhetipa celovitosti. Palčki počnejo dobra dela, so v službi dobre in navadno vodijo do arhetipa sebstva, o katerem smo govorili zgoraj pri Vitrancu.

V pravljici 'Kekec nad samotnim breznom' Vandot genialno prikaže del psihološkega odraščanja moškega, ko junak (Kekec) reši Kosobrina (večnega mladeniča), kar pomeni njegovo (tj. pisateljevo) osebno rast. Po drugi strani prek Kosobrina Kekec sreča Meno, deklico, ki tu simbolizira animo, ta pa Kekca kasneje, v kasnejših pravljicah, ko nekako prek nje v svoji moški duši integrira svoj ženski pol, vodido arhetipa sebstva, kar bi pomenilo moško celovitost. Kot že omenjeno, je to pravljico moč brati tako z individualnega vidika psihološkega razvoja samega avtorja, kot tudi z vidika kolektivnega dogajanja v človeški družbi.

Pri arhetipu palčka je treba omeniti še pritlikavca Brinclja, glasbenika oz. umetnika, ki igra na piščal in uživa v opazovanju narave. Tudi Brincelj predstavlja arhetip večnega otroka (*puer aeternus*). Že njegova upodobitev v filmu 'Kekčeve ukane' je simptomatična, saj gre za pootročenega odraslega. V pravljici 'Kocljevo maščevanje' pa je Vitrančev pomočnik, kot so denimo palčki pri liku Božička.

7. Arhetip anime

Omeniti je treba še deklice, ki se pojavljajo v domalavsaki Vandotovi pravljici, in so bodisi Kekčeve sorodnice ali ne: Mena služi Bedancu in jo reši Kosobrin; Mojco ugrabi Pehta, a jo reši Kekec

in Pehti zmakne zdravilo, ki Mojco ozdravi slepote; sestrico Tinko Kekec rešuje Prisanka. Pojav deklic v teh pravljicah se zdi klasičen pravljичen motiv, ko junak rešuje princeso iz rok hudobnih bitij.

Psihoanalitsko gre tu za arhetip anime kot arhetip ženskega pola v moškem. S tem, ko junak rešuje kraljično, rešuje svojo dušo: svoj pol ženske, da postane bolj odrasel moški. Anima pomaga junaku, da se prebije do svoje polne moškosti, ki jo simbolizira modri starec. To bi bil sicer individualni pomen pravljice, kolektivni pomen pa je gotovo v boju dobrega zoper družbeno zlo, ko junak pred zlom rešuje ne le svojo, temveč tudi družbeno dušo. Pomen uravnotežene anime v kolektivnem smislu je gotovo v razvijanju kulture in civilizacije, tudi pravne civilizacije, zoper enostransko moškost, ki se lahko kaže kot krutost, sovraštvo in destruktivnost.

8. Namesto sklepa: pravnofilozofsko sporočilo Kekca

Kaj ima pravljica o Kekcu opraviti s pravom oz. kaj bi bilo njeno pravnofilozofsko sporočilo?

Če se vrnemo k Jungovemu konceptu kolektivnega nezavednega in vplivu na našo kolektivno zavest, prinaša pravljica o Kekcu pomembno sporočilo, saj govori o nekakšni večni zgodbi, ki lahko zadeva vsako človeško skupnost.

Nekje globoko v nas se že od nastanka človeštva skriva zapis neke starodavne ali 'naravne' pravne zgodbe, kjer (vaška) skupnost oblikuje svoja pravila vedenja in ravnanja (npr. Kekčev oče, mati in sovaščani), zato da bi že vnaprej preprečevala morebitne spore in tako živela v relativni družbeni harmoniji. Toda vedno obstaja nekdo, ki takšna pravila grobo krši, s čimer zamaje temelje neke življenjske skupnosti. Dejstvo, da v pravljicah o Kekcu takšne zle sile simbolizirajo negativni arhetipi, kot denimo Bedanec, Pehta, Prisank, priča o tem, da v kolektivnem nezavednem, torej v globinah naših duš, že od nekdaj obstaja zlo, ki se vedno lahko pojavi. A ravno tako, kot obstaja zlo, obstaja v kolektivnem nezavednem tudi dobro ter boj med njima, a za uveljavitev dobrega, za zmago nad zlim, rabi človeška skupnost junake, ki jih v pravljici o Kekcu simbolizira Kekec. Ta pa najde polno podporo v modrem starcu (Vitranc), ki simbolizira naravno zdravilnost, ki je v celovitosti, harmoniji, nerazklanosti, v ponovni vzpostavitvi naravnega reda, katerega del je po Aristotelu tudi red neke človeške skupnosti.

Kaj je pomen takšnih pravljic in njihovega arhetipskega dogajanja za vsakdanjo človeško družbo in človeško skupnost, tudi v pravnem smislu?

Našo kolektivno zavest predstavljajo vsakdanja dogajanja v naši družbi, pa naj bodo ta pozitivna ali negativna. Glede prava so to vsakodnevne dejavnosti sprejemanja pravnih aktov v parlamentu ali na nižjih nivojih in njihovega uporabljanja v praksi sodišč in drugih organov. Takšno relativno harmonično družbeno sožitje prej ali slej zmoti neko zlo, ki se mu je treba upreti (npr. tajkuni, organizirani kriminalci, kriminalne združbe). V prve bojne sile tedaj stopijo junaki, kot so kriminalisti, šefi protikorupcijskih komisij, razni tožilci in vsi tisti, ki vsakodnevno preganjajo kriminal. Teh vsakdanjih junakov na srečo ne manjka. Toda tudi takšni pogumneži rabijo modre starce, ki jih predstavljajo vrednote skupnosti (npr. pravičnost, dobro, resnica itd.), kot kohezivni material, ki človeško skupnost držijo v ravnovesju, relativni harmoniji in redu.